

Мұзафар Әлімбаев

Естай – Қорлан

Мұзафар Әлімбаев

Естай – Қорлан

«Public Domain»

Әлімбаев М.

Естай – Қорлан / М. Әлімбаев — «Public Domain»,

Содержание

ЕСТАЙ – ҚОРЛАН	5
Конец ознакомительного фрагмента.	12

МҰЗАФАР ӘЛІМБАЕВ ЕСТАЙ – ҚОРЛАН

ЕСТАЙ – ҚОРЛАН

МҰЗАФАР ӘЛІМБАЕВ

(1923 жылы туған)

Кілт

Ән мен жыр қызымыздай ұзатылған,
Алмай ма кір жұқтырып өз атына?
Жақты ма қайын жұртқа, жақпады ма,
Табылар құптайтын да, бұзатын да.
«Өгейсіп жүр ме екен, – деп, – бөтен жерде?»
Ата-ана уайымдар қыз хақында.
Ақын да қыз ұзатқан ата-анадай,
Аландар өзі ұзатқан сөз атына.

Ән «Хорлан» атанған жоқ күйік пенде,
Өзіндей Хорлан қыздың сүйікті елге!
Көтеріп әкетті ел биік белге,
Тыңдаймыз ұйып сен де, ұйып мен де.

Арқадан ән самғатқан Естай ақын,
Бәйгіге қашан қалған қоспай атын?!
«Тыңдайтын дүниеде құлақ барда
Сенген ол жасайды, – деп, – өшпей атым».

Тұлпардай топ алдында ойқастаған
Ән «Хорлан» тамашада той бастаған:
Жігіттің арманы не сүйгенді алған!» –
Көңілге махаббатшыл ой тастаған.

Сергелденнің сеңінде

Алдынан киліксе де шатқал, шың құз,
Аумаған атылған оқ, аққан жұлдыз.
Салт атты ағындаған тоқтар емес,

Бара ма іздеп күнін батқан күндіз?

Ақ көбік ат сауырын жасырады,
Жолаушы неге мұнша асығады?
Қарауға арттағыға мұршасы жоқ,
Барар жер, басар тауы қашық әлі.

Кімнің бұл боздағы мен аяулысы,
Кімнің бұл жортуылшы жан алғышы?
Жападан-жалғыз жолға таңнан шыққан,
Жоқ па екен жолдас болар таянышы?

Даланы дүрліктіріп, дүбірлетіп
Қалың қол қалды ма екен қуып жетіп?
Жүзінде қан жоқ, сөл жоқ меңдегендей
Арқаның алты ай қыстай суығы өтіп.
Келе ме кереметтей кегін даулап,
Біреуде жанашырдың құны кетіп?!

Дәметіп оңай олжа, орамалдан,
Тонаған тұяқ қоймай қора малдан,
Қызылкөз көкжалдарын бастап барып,
Батыр ма барымтадан жаңа оралған?

Ажал сұм-қара жүрек қараса ма,
Ойнатып әңгір таяқ қарашаға,
Төнді ме?.. Сол хабарды ести сала,
Тәуіп пе тұра шапқан арашаға?

Біреуге жас басынан кекті ме екен?
Сия алмай сыйлы еліне кетті ме екен?
Бұйырып ішер суы бір қияннан,
Қайдағы шақырды ма шеткі мекен.

Тізгінін бірақ тартты жар басында,
Аунақшып аласұрған арнасында
Айдынға төне қалды түнерінкі,
«Жар бол!» деп, жалбарынып аласына.

Кес-кестеп Ертіс жатыр құтырынып,
Көшкен сең айдаһардай ытырынып,
Жалмайды жолдағысын, алдағысын,
Жал бітіп, жұтқан сайын құты кіріп.

Ертісі еркелеткен ене сынды,
Егесіп баласымен егерсіді.
Иманын үйіртеді имансыз су,
Еріксіз қол байланды, жол кесілді:

Өзім ғой өзіме дерт тілеп алған,
Онысыз тар көрініп мына жалған!
Арыма кешемін бе, кешпеймін бе,
Аһ ұрып ада қалсам сыбағамнан?! –

Батыра басты қамшы құласына,
Құлдырап құлай берді бұла суға:
«Көрейін не де болса, көріп алдым,
Тас бауыр тағдыр салды сынасынға!»

Сырығы – сенгені сол қолындағы,
Келеді сенді ысырып жолындағы.
Анталап апат-үрей атойлады
Алды-арты, оңындағы, солындағы.

Сырықпен маңайлатпай бұрып басқа,
Бір сең кеп килігеді, бірін қақса,
Езіп-ақ екі бүктеп жіберердей,
Ат басын абайсызда қырындатса.

Құласы бір батады, бір шығады,
Иегін сәл босатса, тұншығады.
Талабын иесінің түсінгендей
Тартынбай, қарғып, орғып, құлшынады.

Сең емес, сергелдеңмен шұбап қайғы
Жатқандай ... киіп-жарып шыдатпайды.
Жойқын күш үйіреді дедектетіп,
Зым-зия батса қыршын, кім жоқтайды?

Кимелеп, тебеді мұз, сығылысып,
Жоғары бірі шығып, бірі ығысып.
Жуасып, жөңкілген сең жол берер ме,
Көрмесін меңіреуге күнің түсіп.

Жеңбесең, тартыстың не, жұлқыстың не?
Жалғыз ер майдан берді мың күштіге.
Ертістің ортасына жаңа жетті,
Қалт та құлт қайран өмір қыл үстінде.

Бақыт боп шығыс жаға шақырғандай,
Барын сап, жігіт қайтсін қатуланбай?!
Артына қайырылмастай мойнын бұрып,
Орнына кері қайтпас атылған жай.

Әйтеуір әне бір мұз лағып кетті,
Әттеген, құздай бірі қағып өтті.
Жалп етті жігіт ерден... шылбыр қолда...
Жануар арғы бетке алып жетті...

Өне ме, өнбей ме әлде жол ақысы,
Сойқанның соңында ма сорақысы?!
Кетеді тітіреніп оны ойласа,
Сүйекке таңба болар со қапысы.

Бата алған бала

Арқадан кернейлетсе әні шалқып,
Жалпақ ел хан көтерген жаны балқып
Біржан сал келе қалды ертіп тобын,
Ақкөл мен Ақсу өлке дәмін тартып.

Біржаннан кім асырған аруағын:
Шырқаса, күнге мезгеп, дауыл әнін,
Бөркіндей диуананың шошаңдатып,
Шайқалтқан ақ орданың шаңырағын.

«Төренің ауылына халық дүрмек,
Топырлап, ойдан-қырдан барыпты» деп,
Бала Естай естіген соң тыпыршыды
Құмартып, Біржан әнін жаны тілеп.

Баланың шаруада жұмысы не,
Жалынды әкесінің інісіне
Ағатай алып баршы тойлы ауылға,
Апар да салып жібер ду ішіне.

«Қарай гөр қағылездің мына сөзін!
Сөйлеткен болар асау бұла сезім..
Деп аға алып кірді төре үйіне, –
Осал ма сері алдында сынаса өзін?!»

Естай тұр есік жақта төменшіктеп,
Жекіріп тастар ма екен төре «Шық!» – деп.
Ол түгіл ағасы да қалды қағыс,
Өңшең сал менсінер ме: «Төрге шық!» – деп.

Ұланға осы сәтте болысқандай,
Төр жақтан көзін тікті қарыс маңдай:
Қай бала – домбыралы оңды бала,
Өнерде дәмесі бар жарысқандай?

Алғалы сізден бата келіп еді,
Өзі де әнге жастан жерік еді, –
Деп сонда ағасы да сөз қыстырды,
Біржанның тына қалды төңірегі.

Біржан:
Өлеңді айта алмайды жасық бала
Балақай, қасыма отыр, қашықтама.
Бұл өңір әнге де бай, таңдап бірін
Кәнекей, шырқап жібер, асықпа да!

Келтіріп домбыраның құлақ күйін,
Бала Естай бола қалды бір-ақ түйін.
Жүрегі тайдай тулап әуелінде,
Дауысы әзер шықты қинап қиын.

Ән суретке айналады:
Әппақ дала алай-түлей.
Жеті түнде айналаны
Тұмшалайды боран дүлей.

«Қуғыншылар көрмесін, – деп
Қыз бұғады текше қарға,
Сүйреткен ит сүлдесін тек
Бұйырмаймын көксау шалға!»

Көзден моншақ ұшып түсіп,
Омырауға тізіледі.
Раушан гүл үсіп, ұшып,
Енді таяу үзілері...

Көтеріп алды басын Біржан аға,
«Осыным келді ғой», – деп, бір жобаға,
Енді Естай еркіндеді, толқығаны
Лықсып кеп тоқтағандай су жағаға.

«Тұр екен мына бала болайын деп,
Дауысын құбылтады талай түрлеп?! –
Деп отыр іштен, ырза саңлақ ақын, –
Есіртпей, арқасынан қағайын тек».

Құлаққа жағымды екен, інім, даусың,
Көп жаса! Шыңдаларсың, шынығарсың.
Қысылып бізде сендей терлегенбіз,
Көп алды-темір талқы не ғыларсың.

«Баланың құдірет бар дауысында,
Өлеңнің шабар түрі алысына, –
Деп Біржан оңаша айтты ағасына, –
Еркелет, бетін қақпа, бағын сына».

Арада той-думанмен төрт күн өтті,
Біржан сал бала Естайды ертіп кетті.

Серілер Баян барды, Ерейменмен,
Ән туып Қара өткелде желкілдетті.

Көкшетау киелі әннің Мекесіндей,
Біржан сал сал-серінің көкесіндей.
Арқаны аралатты серілерге
Ерке боп ел ішіне жеке сіңбей.

«Теңіз толқып тербелмесе,
Кеме де тербелмейді.
Әнші әуелі тебіренбесе,
Тыңдаушы тебіренбейді».

Біржанның әлгі ақылы құлағына
Сал мінез әндеріндей ұнады да,
Тамағын тоқсан кенеп оңашада,
Құмартты балаң жігіт үн бабына.

Бұлдайтын кәделі деп жарамасты
Көрмеді серілерден сарамасты,
Қыздардай кесте тіккен келістіріп,
Қиналып, терін сығып, табар нәшті.

Құйды да құлағына жақсы лепті,
Баулыды кәрі қыран жас түлекті,
Бір жылдай ел қыдыртып, су сыдыртып,
Інісі Ақанға әкеп табыс етті.

«Біржаннан алған менің олжам басқа,
Ойласам, Ақан басқа, Біржан басқа.
Көру бар... көріп өрнек төгу бар ғой...
Төл өлең келмей жүр-ау оң жамбасқа.

Тыңдатқан зар мұңдарын, наз жырларын,
Дариға, қыс жылдарым, жаз жылдарым!
Жүлдесін жиырма бестің алмадың деп,
Жөн болмас он сегізде жазғырғаның.

Жүр менің әзір ауға баспай құсым,
Талаптың тәуекелін тастаймысың?!
Бір ауыл жүлдесіне ырза емеспін,
Үш жүздің жеңіп алмай бас бәйгісін!» –

Деп Естай оймен қайтты ауылына,
Бұққандай талабынан дауыл ыға,
Піспейді күні жетпей бақта жеміс,
Көктемнің шөлі қанбай жауынына.

Той үстінде

Дуылдап Маралдың атырабы,
Бір қыздың тойы болып жатыр әлі.
Таянған таяғына сырт буын да,
Ұйықтамай, танды көзбен атырады.

Маралды – қара жолдан жырақ мекен,
Сірә да бүгінгідей дулап па екен?!
Ұзатқан жалғыз қызын желпінді бай,
«Кемсітіп кетпесін, – деп, – сынап бөтен».

Мүшеден дәмесіз де, дәмелі де,
Осында ой елі де, тау елі де:
Сүйіндік, Апай-бөрі, Қозған-қақсал,
Қыпшақ пен Бұқа күбір, Сәмегі де...

Осында обаған көз обыры да,
Осында жегін өгіз момыны да,
Осында бір тойынып кетейін деп,
Келіпті кедей-кепшік шоғыры да...

Аталы аруақты туысынан,
Шығармай Ертіс бойын уысынан,
Бұла өскен жастайынан Қауан төре
Сөзі ірі, жүрісі паң, күлісі пақ.

Ұстаған ислам туын жастан қолға,
Түрікте – төрт жыл оқып Стамболда,
Бітірген Аясопы дәрреэлфунун,
Дәмолла, қазақша айтсақ асқан молла.

Ұмтылған омыраулап төс пен өрге,
Ешкімге бойы үйренген дес бермеуге
Ішінен жымындайды: «қалған қазақ,

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.